

ASSIGNATURA: MÈTODES I TÈCNIQUES D'INVESTIGACIÓ HISTÒRICA

Curs: 2007-2008

Grup 1 (Prehistòria)

PROFESSORA: Maria Saña

maria.sana@uab.cat

OBJETIUS I CONTINGUT: Iniciació als coneixements bàsics que conformen la metodologia i les tècniques de recerca en Arqueologia Prehistòrica.

TEMARI:

Els continguts d'aquesta assignatura s'han programat agafant com a marc de referència els projectes d'investigació arqueològica. Els diferents mètodes i tècniques que s'explicaran durant el curs s'han seqüenciat en relació a les diferents fases del desenvolupament d'un projecte d'investigació arqueològica: planificació, realització i difusió.

BLOC 1: ELS PROJECTES D'INVESTIGACIÓ ARQUEOLÒGICA

1. Planificació dels projectes d'investigació arqueològica

1.1. Definició de la problemàtica d'estudi i plantejament de les hipòtesis de treball

1.1.1. Marc teòric. Formulació de les hipòtesis de treball

1.1.2. Plantejament, delimitació i justificació de la problemàtica a analitzar

1.1.3. Descripció dels objectius del projecte

1.2. Avaluació dels diferents elements que intervenen en el projecte

1.2.1. Metodologia i tècniques previstes

1.2.2. Durada del projecte i fases

1.2.3. Informes, memòries i síntesis

1.3. Marc polític i administratiu

1.3.1. Legislació

1.3.2. Finançament

BLOC 2: LA FORMACIÓ I MODIFICACIÓ DELS JACIMENTS ARQUEOLÒGICS

2.1. El registre arqueològic. Els jaciments arqueològics com objecte d'estudi en Arqueologia. Concepte de jaciment arqueològic. Tipus de jaciments arqueològics.

2.2. La formació dels jaciments arqueològics. La dinàmica deposicional. Les entitats estratigràfiques i estructurals. Classificació espacial i temporal.

2.3. Ambients deposicionals específics: abrics, coves, terrasses fluvials, costes i llacs.

2.4. L'estratigrafia arqueològica. Conceptes generals. Processos generals de deposició. Sedimentació natural i antròpica. Les unitats estratigràfiques en Arqueologia. Caracterització, delimitació i descripció de les unitats estratigràfiques. Correlacions estratigràfiques. La documentació de les unitats estratigràfiques. Les fitxes estratigràfiques. La interpretació de les unitats estratigràfiques. Sòls i sediments en arqueologia.

2.5. Modificacions postdeposicionals. Els agents naturals i els agents socials. Identificació i avaluació de la seva intervenció.

Sessions d'introducció a classe en les quals es discutiran els següents continguts:

- A. L'activitat humana com agent deposicional.
- B. Les modificacions formals.
- C. Les modificacions espacials.
- D. Tècniques d'identificació de les modificacions produïdes. Estudis arqueotafonòmics. Micromorfologia de sòls.
- E. Avaluació i quantificació de les modificacions produïdes.
- F. Interpretació de les modificacions/alteracions.

BLOC 3: LA PROSPECCIÓ I L'EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGICA

3.1. La prospecció arqueològica

- Objectius de la prospecció en Arqueologia
- Planificació de prospeccions arqueològiques: la documentació. Topografia i Cartografia. Els mapes. Toponímia. Geomorfologia.
- Selecció de l'àrea a prospectar.
- El registre de la informació. Disseny i planificació de bases de dades.
- La documentació sobre el terreny. La distribució i configuració. El registre: les fitxes de camp. Fotointerpretació i SIG.
- Tipus i sistemes de reconeixement sobre el terreny. Estratègies de mostreig.
- La prospecció des de l'aire. La prospecció aèria. La prospecció per satèl·lit. Característiques de la fotografia aèria. Procés d'estudi. Suports.
- La prospecció de subsòl. El sondeig electrònic. La prospecció magnètica. La prospecció geofísica. La prospecció geoquímica. La prospecció tèrmica.
- Alguns exemples de prospeccions arqueològiques: el territori i els recursos.

3.2. L'excavació arqueològica

- Fonaments per l'elaboració d'un projecte d'excavació arqueològica: l'elecció del jaciment, la planificació de l'excavació, equip i equipament.
- El desenvolupament de les tècniques d'excavació. El concepte d'estratificació: els sondetjos arqueològics. L'excavació en extensió. Estratègies generals d'excavació.
- Documentació de l'excavació. Les unitats d'excavació: unitats d'observació i anàlisi. Les plantes i seccions. Informatització de les dades arqueològiques. La fotografia i l'enregistrament digital en Arqueologia.
- Exemples de metodologia d'excavació: jaciments en cova/aire lliure, jaciments tumulars, jaciments urbans, jaciments subaquàtics, els tells arqueològics, l'excavació de necròpolis.
- Memòries i informes en projectes de prospecció i excavació arqueològica. Publicació de les dades arqueològiques.
- Excavació sistemàtica i excavació preventiva i d'urgència. La legislació i la pràctica.

Sessions d'introducció a classe en les quals es discutiran els següents continguts:

- A. Objectius de la prospecció.
- B. Planificació de prospeccions.
- C. Les tècniques de prospecció arqueològiques.
- D. Objectius del mostreig.
- E. Elecció, amplitud i representativitat de les mostres.
- F. Els mètodes d'excavació arqueològica.

G. El registre de la informació en cada una de les fases del treball arqueològic.

Pràctiques:

1. Planificació de prospeccions arqueològiques i elecció d'estratègies de mostreig.
2. Planificació d'excavacions arqueològiques.
3. Disseny de bases de dades de recollida i registre de la informació.

BLOC 4: ARQUEOBIOLOGIA I PALEOECONOMIA

Sessions d'introducció a classe en les quals es discutiran i es treballaran els següents continguts:

- Tipus d'evidències orgàniques que poden formar part del registre arqueològic: macrorestes i microrestes.
- Com es recuperen les macrorestes orgàniques, que són i per que serveixen tècniques com la flotació i el garbellat.
- Com recuperar les microrestes, perquè serveix i com s'agafen mostres de sediment.
- Com s'interpreta. Paleoeconomia *versus* paleoecologia.
- Com intervenen l'origen de les restes, la conservació, la recuperació, la determinació i la quantificació en la interpretació dels resultats.

BLOC 5: INTERPRETACIÓ DE LA INFORMACIÓ OBTINGUDA EN BASE A LA PROBLEMÀTICA PLANTEJADA.

Presentació i discussió dels treballs pràctics en base als dossiers elaborats i balanç general del curs.

SESSIONS PRÀCTIQUES

Consistiran en la resolució de problemàtiques específiques plantejades a partir dels continguts exposats en les sessions teòriques. Les problemàtiques previstes fan referència a:

1. Plantejament i planificació de projectes de investigació en Arqueologia
2. Planificació de prospeccions arqueològiques
3. Planificació d'excavacions arqueològiques
4. Avaluació de les modificacions/alteracions que presenten els jaciments arqueològics
5. La difusió dels resultats obtinguts mitjançant un projecte de investigació arqueològica.

TUTORIES INTEGRADES

Consistiran en la realització, seguiment i exposició dels treballs pràctics plantejats i visites a laboratoris on es treballen algunes de les tècniques estudiades durant el curs.

AVALUACIÓ: consistirà en la realització, exposició oral i entrega d'un dossier on es contempli el desenvolupament dels treballs pràctics per cada grup de treball i en la realització de 2 comentaris personals escrits a classe on es tindran que interrelacionar diversos dels blocs temàtics programats.

BIBLIOGRAFIA GENERAL

1. ELS JACIMENTS ARQUEOLÒGICS I EL MEDI. GEOARQUEOLOGIA. ESTRATIGRAFIA EN ARQUEOLOGIA

1.1. Geoarqueologia general

BERNARDI, M. (1992). *Archeologia del Paesaggio*. Florence, All'Insegna di Giglio.

BRAVARD, J.-P. (1999). *La géologie: les sciences de la Terre*. Collection "Archéologiques". Errance, Paris.

BROWN, A.G. (1997). *Alluvial Geoarchaeology: Floodplain Archaeology and Environmental Change*. Cambridge University Press, Cambridge.

BUTZER, K.W. (1989). *Arqueología. Una ecología del hombre*, Ed. Bellaterra, Barcelona.

FRENCH, C. (2003). *Geoarchaeology in action. Studies in soil micromorphology and landscape evolution*. Routledge, London & New York.

GOLDBERG, P.; HOLLIDAY, V.T. & FERRING C.R. (2001). *Earth Sciences and Archaeology*, Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York

GOLDBERG, P. & MacPHAIL, R.I. (2006). *Practical and Theoretical geoarchaeology*. Blackwell, Oxford.

HERZ, N. & GARRISON, E. (1988). *Geological methods for Archaeology*. Oxford university Press.

POLLARD, A.M. (Ed.) (1999). *Geoarchaeology: exploration, environments, resources*. London: Geological Society.

RAPP, G., & HILL, C.L. (Eds.) (1998). *Geoarchaeology. The Earth-science approach to archaeological interpretation*. New Haven: Yale University Press.

RUSSELL, S.C. (1995). Geoarchaeological perspectives on paleolandscapes and regional subsurface archaeology. *Journal of Archaeological Method and Theory* 2:69-104.

WATERS, M. (1992). *Principles of geoarchaeology*. Tucson: University of Arizona Press.

1.2. Sòls

BIRKELAND, P.W. (1999). *Soils and Geomorphology*. Oxford University Press, New York.

COLLINS, M.; CARTER, B.; GLADFELTER, B. & SOUTHARD, R. (1995). *Pedological perspectives in archaeological research*. SSSA Special Publication n° 4. Madison, wis.: Soil Science Society of America.

COURTY, M.A., GOLDBERG, P. & MACPHAIL, R. (1990). *Soils and micromorphology in archaeology*. Cambridge University Press, Cambridge.

HOLLIDAY, V.T. (1992). *Soils in Archaeology. Landscape Evolution and Human Occupation*. Smithsonian Institution Press, Washington.

RETALLACK, G. (1990). *Soils of the past: an introduction to palaeopedology*. London: HarperCollins.

WILD, A. (1993). *Soils and the environment: an introduction*. Cambridge University Press, Cambridge.

1.3. Estratigrafia arqueològica

AGER, D.V. (1993). *The nature of the stratigraphical record*. Chichester: John Wiley and Sons.

FEDELE, F.G., (1995). "Archaeological stratification and the logic of excavation", en PRZ. URBANCZYK, (Ed.), *Theory and Practice of Archaeological Research II*, pp. 81-108, Inst. of Arch. and Eth. Polish Acad. of Sciences, Warszawa.

FORTE, M. & WILLIAMS, P. (Edts.) (2003). *The Reconstruction of Archaeological Landscapes through Digital Technologies*. Italy-United States Workshop, Boston, Massachusetts, USA, November, 1-3, 2001. BAR Int Ser 1151.

GASCHE, H. & TUNCA, O. (1983): "Guide to archeostratigraphic classification and terminology: definitions and principles". *Journal of Field Archaeology*, 10: 325-335.

HARRIS, E.C. (1991). *Principios de estratigrafía arqueológica*. Critica, Barcelona.

HARRIS, E.C., M.R. BROWN III & G.J. BROWN (1993). *Practices of archaeological stratigraphy*, London.

LEONARDI, G. (Coord.) (1992). "Processi formativi della stratificazione archeologica", *Atti del Seminario Internazionale Formation processes and excavation methods in Archaeology: perspectives*. (Padova 1991), Saltuarie dal Laboratorio del Piovego 3, Padova.

POMEROL, Ch. et al. (1987). *Stratigraphie. Méthodes, principes, applications*. DOIN Éditeurs, Paris.

RUIZ ZAPATERO, G. (1994). "Juntos pero no revueltos. De la estratigrafía a la Harris Matrix", *Arqcrítica* 7: 1-4.

STEIN, J.K. (1987). "Deposits for Archaeologists". *Advances in Archaeological Method and Theory*, 11: 337-379.

STEIN, J. & FARRAND, W. (2001). *Sediments in Archaeological Context*, University of Utah Press.

STRAUS, L. (1990). "Underground archaeology: perspectives on caves and rockshelters". *Archaeological Method and Theory* 2: 255-304.

TROCOLI, I. & R. SOSPEDRA (1992). *Harris Matrix. Sistemes de registre en Arqueologia*, Lleida.

TUNCA, Ö. (1995). "Archaeological stratigraphy: present survey of its development and the state of knowledge", en PRZ. URBANCZYK, (Ed.), *Theory and Practice of Archaeological Research II*, pp. 17-24, Inst. of Arch. and Eth. Polish Acad. of Sciences, Warszawa.

URBANCZYK, P. (1986). "Formazione e struttura delle stratificazioni archeologiche", a: G. DONATO, G. HENSEL, W. i TABACZYNSKI, S. Eds. (1986): *Teoria e pratica della ricerca archeologica*, Roma: 194-260.

1.4. Formació i modificació jaciments arqueològics

CAMERON, C. & TOMKA, S. (Edts.) (1993). *Abandonment of settlements and regions. Ethnoarchaeological and archaeological approaches*. New directions in Archaeology, Cambridge University Press: Cambridge.

KRISTIANSEN, K. (1985): *Archaeological formation processes: the representativity of archaeological remains*. Copenhagen.

MATTHEWS, W., C.A.I. FRENCH, T. LAWRENCE, D.F. CUTLER, & M.K. JONES (1997). Microstratigraphic traces of site formation processes and human activities. *World Archaeology* 29: 281-308.

NASH, D.T. & PETRAGLIA, M.D. (Ed.) (1987). *Natural formation processes and the archaeological record*. BAR Int. Ser., 352, Oxford.

NIELSEN, AXEL E. (1991). Trampling the archaeological record: an experimental study. *American Antiquity*, 56 (3):483-503.

PATRIK, L.E. (1985). "Is there an Archaeological Record?", *Advances in Archaeological Method and Theory* 8: 27-62.

POPE, G.A. & R. RUBENSTEIN (1999). Anthroweathering: theoretical framework and case study for human-impacted weathering. *Geoarchaeology* 14: 247-264.

SCHIFFER, M.B. (1987). *Formation Processes in the archaeological record*. University of New Mexico Press, Albuquerque.

TAYLOR, J. (2000): "Cultural depositional processes and post-depositional problems." En FRANCOVICH, R. -PATTERSON, H. (Eds.): *Extracting Meaning from Ploughsoil Assemblages. The Archaeology of Mediterranean Landscapes* 5, 16-28. Oxford. Oxbow Books

URBANCZYK, Prz. (1995). "Postdepositional processes", en PRZ. URBANCZYK, (Ed.), *Theory and Practice of Archaeological Research II*, pp. 69-80, Inst. of Arch. and Eth. Polish Acad. of Sciences, Warszawa.

WAINWRIGHT, J. (1994). "Erosion of archaeological sites: results and implications of a site simulation model", *Geoarchaeology*, 9(3): 173-201

WATERS, M. R. & DAVID D. K. (1996). The geoarchaeology of place: the effect of geological processes on the preservation and interpretation of the archaeological record. *American Antiquity* 61:483-497.

WOOD, R. & JOHNSON, D.L. (1979). "A survey of Disturbance Processes in Archaeological Site Formation". *Advances in Archaeological Method and Theory*, 1: 315-381.

YORSTON, R.M., GAFFNEY, V.L. & REYNOLDS, P.J. (1990). Simulation of Artefact Movement Due to Cultivation. *Journal of archaeological science*, 17(1):67.

2. PROSPECCIÓ, EXCAVACIÓ I MOSTREIG EN ARQUEOLOGIA

2.1. Prospecció arqueològica

ALCOCK, S. E. (2000). "Extracting meaning from ploughsoil assemblages: assessments of the past, strategies for the future." En FRANCOVICH, R. & PATTERSON, H. (Eds.): *Extracting Meaning from Ploughsoil Assemblages. The Archaeology of Mediterranean Landscapes* 5, 1-4. Oxford. Oxbow Books

ALVISI, G.(1989). *La fotografia aerea nell'indagine archeologica*. Nuova Italia Scientifica, Roma.

AAVV (1997). *La Prospección Arqueológica*. Actas de los Segundos Encuentros de Arqueología y Patrimonio (Salobreña, del 15 al 17 de Octubre de 1991). Salobreña Excmo. Ayto. de Salobreña

BECK, C. & JONES, G. T. (1994). "On-site artefact analysis as an alternative to collection", *American Antiquity*, 59 (2): 304-315

BINTLIFF, J. - SNODGRASS, A. (1988): "Off-site pottery distributions: a regional and inter-regional perspective", *Current Anthropology* 29, 506-513.

BURILLO MOZOTA, F. (1997). "Prospección arqueológica y Geoarqueología", En AA.VV.: *La prospección arqueológica*, pp. 117-132, Salobreña.

BURILLO MOZOTA, F. - IBAÑEZ, J. & POLO, C. (1993). *Ficha General de Yacimientos de la Carta Arqueológica de Aragón: Localización y Descripción Física del Yacimiento y de su Entorno*, Cuadernos del Instituto Aragonés de Arqueología 2. Teruel Instituto Aragonés de Arqueología

CLARK, A. J. (1990). *Seeing beneath the soil, prospecting methods in archeology*. Batsford, Londres.

COX, C. (1992). "Satellite imagery, aerial photography and wetland archaeology", *World Archaeology*, 24: 249-267.

CUCARZI, M. (1995). "Sistemi informativi territoriali e prospezioni archeologiche: una convergenza necessaria.", *Archeologia e Calcolatori* , 6, 61-74. Firenze

DABAS, M. *et al.* (1998). *La prospection*. Errance, Paris.

DALAN, R. A. & B. W. BEVAN (2002). Geophysical indicators of culturally emplaced soils and sediments. *Geoarchaeology* 17(8): 779-810.

DAVID, A. (2001). "Overview. The role and practice of archaeological prospection." En BROTHWELL, D. & POLLARD, A. M. (Eds.): *Handbook of Archaeological Sciences*, 521-528. Chichester. J. Wiley

- DIERE, A. & ZADORA-RIO, E. (Eds.) (1986). "La prospección arqueológica. Paisaje et peuplement". *Documents d'Archéologie Française* 3, Paris.
- EDIS, J., D. MACLEOD & R. BEWLEY (1989). "An archaeologist's guide to classification of cropmarks and soilmarks", *Antiquity*, 63(238):112.
- GAFFNEY, C. & GATER, J. (2003). *Revealing the Buried Past. Geophysics for Archaeologists*. Tempus, Gloucestershire.
- GRIFFITHS, D. & BAKER, R. (1994). "Electrical Imaging in Archaeology", *Journal of Archaeological Science*, 21: 153-8.
- HASELGROVE, C., MILLET, M. & SMITH, A. (Eds) (1985). *Archaeology from the Ploughsoil. Studies in the collection and interpretation of field survey data*. Sheffield, Dept of Archaeology.
- HOPE-SIMPSON, RICHARD (1984). "The Analysis of Data From Surface Surveys". *Journal of Field Archaeology* 11:115-117.
- KVAMME, K. L. (2001). "Current practices in archaeogeophysics", in *Earth Sciences and Archaeology*. Edited by P. Goldberg, V. T. Holliday & C. R. Ferring. New York, Kluwer Academic/Plenum pp. 353-384
- LEONARDI, G. & M. MIGLAVACCA (1999). "Soil phosphorus analysis as an integrative tool for recognizing buried ancient ploughsoils", *Journal of Archaeological Science* 26: 343-352.
- MATTINGLY, D. (2000). "Methods of collection, recording and quantification" in FRANCOVICH, R. & PATTERSON, H. (Eds.): *Extracting Meaning from Ploughsoil Assemblages. The Archaeology of Mediterranean Landscapes* 5, 5-15. Oxford. Oxbow Books
- MARTIN, W.A., J.E. BRUSETH, & R.J. HUGGINS (1991). "Assessing feature function and spatial patterning of artifacts with geophysical remote-sensing data", *American Antiquity*, 56(4):701-720.
- MIRET, M.& SOLIAS, J.(1992). *La prospecció arqueològica*. Societat Catalana d'Arqueologia. Centre de Documentació, Dossier XI, Girona
- NOCETE CALVO, F. (1996): "Un modelo de aplicación de análisis multivariante a la prospección arqueológica: la definición de la unidad geomorfológica donde se establece el asentamiento", *Arqueología Espacial* 15: 7-36. Teruel
- NOCETE, F. (1997). "Prospección arqueológica: la ilusión de un debate académico o la falsa esperanza de renovación en una disciplina", en *Actas del II Encuentro de Arqueología y Patrimonio*: 49-60.
- POTTER, T. W. (1988). "Prospección en surface: theorie et pratique", in FERRIER, P. A. & LEVEAU, P. (Eds.): *Villes et Campagnes dans l'Empire Romaine*. Aix-en-Provence
- RILEY, D. N. (1987). *Aerial Photography and Archaeology*. Duckworth, Londres.
- RUIZ ZAPATERO, G. (1996). "La prospección de superficie en la Arqueología española", *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonense* 17:21-45, 1996.
- RUIZ ZAPATERO, G. & BURILLO MOZOTA, F. (1988): "Metodología para la investigación en arqueología territorial". *Munibe* num 6. San Sebastian.
- SANCHEZ, J. & OREJA, A. (1991): "Fotointerpretación y prospección arqueológica: ocupación y explotación del territorio" , en VILA, A. (coord.), *Arqueología: nuevas tendencias*, CSIC, Madrid.
- SCHOFIELD, J. (1990). *Interpreting Artefact Scatters*. Oxbow.
- WILSON, D. (2000). *Air Photo Interpretation for Archaeologists*. Tempus.

WYNN, J.C. (1990). "Applications of high-resolution geophysical methods to archaeology", in *Archaeological Geology of North America*, edited by N.P. LASCA & J. DONAHUE, pp. 603-617. Geological Society of America, Centennial Special Volume 4, Boulder, CO.

2.2. Estratègies de mostreig

ALDENDERFER, MARK S. & FRANK J. SCHIEPPATI (1984). "To Be or Not To Be: The Small-Scale Archaeological Survey and Archaeological Research". *American Archeology* 4(1):49-53.

ALEXANDER, D.A. (1983). "The Limitations of Traditional Surveying Techniques in a Forested Environment". *Journal Of Field Archaeology* 10:177-186.

AMMERMAN, A. J. (1981). "Surveys and Archaeological Research". *Annual Review of Anthropology* 63-88.

BANNING, E.B. (2002). *Archaeological Survey*. Plenum Publishers, New York.

BARKER, G. (1991). "Approaches to archaeological survey" in BARKER, G. & LLOYD, J. (Eds.): *Roman Landscapes. Archaeological Survey in the Mediterranean Region*. British School at Rome Archaeological Monographs 2, 1-9. London

BETTESS, F. (1998). *Surveying for Archaeologists*. Durham. University of Durham

BINTLIFF, J.; KUNA, M. & VENCLOVA, N. (Eds.) (2000). *The Future of Surface Artefact Survey in Europe*. Sheffield. Sheffield University Press

MILLER, C. L.(1989). "Evaluating the Effectiveness of Archaeological Surveys". *Ontario Archaeology* 49:3-12.

TERRENATO, N. (2000). "The visibility of sites and the interpretation of field survey results: towards an analysis of incomplete distributions.", in FRANCOVICH, R. & PATTERSON, H. (Eds.): *Extracting Meaning from Ploughsoil Assemblages. The Archaeology of Mediterranean Landscapes* 5, 60-71. Oxford. Oxbow Books

WANDSNIDER, LUANN & EILEEN L. CAMILLI (1992). "The Character of Surface Archaeological Deposits and Its Influence on Survey Accuracy". *Journal of Field Archaeology* 19:169-188.

WELLS, L. E. (2001). "A geomorphological approach to reconstructing archaeological settlement patterns based on surficial artifact distribution", In *Earth Sciences and Archaeology*. Edited by P. Goldberg, V. T. Holliday & C. R. Ferring. New York, Kluwer Academic/Plenum pp. 107-141.

WILKINSON, T. J. (1989). "Extensive Sherd Scatters and Land-Use Intensity: Some Recent Results", *Journal of Field Archaeology*, 16(1):31-46.

WILKINSON, T. J. (2001): "Surface collection techniques in field archaeology. Theory and practice", in BROTHWELL, D. & POLLARD, A. M. (Eds.): *Handbook of Archaeological Sciences*, 529-542. Chichester. J. Wiley

WOBST, H.M. (1983). "We Can't See the Forest for the Trees: Sampling and the Shapes of Archaeological Distributions". In: *Archaeological Hammers and Theories*, edited by J. Moore and A. Keene, pp. 32-80. Academic Press, New York.

ZUBROW, EZRA B.A. (1984). "Small-Scale Surveys: A Problem For Quality Control". *American Archeology* 4(1):16-27.

2.3. Localització, registre. S.I.G.

AMADO REINO, X. (1997). "La aplicación del GPS a la arqueología", *Trabajos de Prehistoria*, 54 (1), 155-165. Madrid CSIC

- BRANDT, R., GROENEWOULD, B. & KVAMME, K. (1992). "An experiment in archeological site location: modeling in the Netherlands using GIS Techniques", *World Archeology*, 24 (2): 268-282.
- EBERT, J.; CAMILLI, E. *et al.* (1996). "GIS in the Analysis of Distributional Archaeological Data". *New Methods, Old Problems: Geographic Information Systems in Modern Archaeological Research*. H. D. G. Maschner. Carbondale, Southern Illinois University Press: 25-37.
- EBERT, D. (2002): "The potential of geostatistics in the analysis of fieldwalking data." En WHEATLEY, D. & EARL, G. & POPPY, S. (Eds.): *Contemporary Themes in Archaeological Computing*, 82-89. Oxford. Oxbow Books
- ESTRADA, F. (1997). "GPS and GIS as aids for mapping archaeological sites", *Archaeological Computing Newsletter* 47, 5-10. Oxford. Institute of Archaeology
- GABRIELLI, R. (2001). "Introduzione all'uso dei GPS in Archeologia", in AAVV: *Remote Sensing in Archaeology*, 1-25. Firenze. All'Insegna del Giglio
- KVAMME, K. L. (1999). "Recent Directions and Developments in Geographical Information Systems", *Journal of Archaeological Research* 7: 153-201
- LOCK, G. & STANCIC, Z. (eds) (1995). *Archaeology and Geographical Information Systems: A European Perspective*. Ed. Taylor & Francis, London.
- MASCHNER, H.D.G. (1996). "Geographic information systems in archaeology", in *New Methods, Old Problems: Geographic Information Systems in Modern Archaeological Research*, edited by H.D.G. Maschner, pp. 1-21.
- PARCERISAS, J. & MORA, R. (1995). "La estación total inteligente y sus aplicaciones en el trabajo arqueológico." En VALDES, L. - ARENAL, I. & PUJANA, I. (Eds.): *Aplicaciones Informáticas en Arqueología. Teorías y Sistemas* (Bilbao, 1993), 409-417. Bilbao. Denboraren Argia
- SPIKINS, P. *et al.* (2002). "GIS Based Interpolation Applied to Distinguishing Occupation Phases of Early Prehistoric Sites", *Journal of Archaeological Science* 29(11): 1235-1245.
- V.V.A.A. (1990): *Interpreting space: GIS and archaeology*. ALLEN, K.; GREEN, W. & ZUBROW, E. (Edts.). Taylor & Francis, London-New York-Philadelphia.
- WHEATLEY, D. (1996): "Between the lines: the role of GIS-based predictive modelling in the interpretation of extensive survey data", in KAMMERMANS, H. & FENNEMA, K. (Eds.): *Interfacing the Past, Analecta Praehistorica Leidensia* 28, 275-292. Leiden. Leiden University Press

2.4. Excavació arqueològica

- BARKER, P. (1986). *Understanding Archaeological Excavation*, Batsford, London.
- CARANDINI, A. (1997). *Historias de la tierra. Manual de excavación arqueológica*, Ed. Crítica, Barcelona.
- COLLIS, J. (2001). *Digging up the past. An introduction to archaeological excavation*. Sutton: Phoenix Mill Thrupp.
- CRUBÉZY, E. (2000). *L'archéologie funéraire*. Paris: Errance.

DREWETT, P.L. (1999). *Field Archaeology: an introduction*. London: Routledge.

FRANCOVICH, R. & D. MANACORDA (1990). *Lo scavo archeologico: dalla diagnosi all'edizione*. Firenze.

GAMBLE, C. (2001). *Archaeology: the basics*. London: UCL Press.

ROSKAMS, S. (Edt.) (2000). *Interpreting Stratigraphy Site evaluation, recording procedures and stratigraphic analysis*. Papers presented to the Interpreting Stratigraphy Conferences 1993-1997. BAR Int Ser, 910.

ROSKAMS, S. (2003). *Teoría y Práctica de la Excavación*. Ed. Crítica, Barcelona.

YENTSCH, A. E. & KRATZER, J. M. (1994). "Techniques for Excavating and Analyzing Buried Eighteenth-Century Garden Landscapes", in *The Archaeology of Garden and Field*, edited by N. F. Miller and K. L. Gleason, pp 168-201, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.

3. RESTES ORGÀNIQUES I ARQUEOLOGÍA. PALEOAMBIENT I PALEOECONOMIA

3.1. Publicacions de caràcter general

A.A.V.V. (1988). "Mètodes científics aplicats a la reconstrucció paleoambiental de la Prehistòria". *Cota Zero*, 4.

BRENCHLEY, P.J. & HARPER, D.M. (1996). *Introduction to Paleoecology*. Chapman and Hall.

BIRKS, H.H. *et alii* (1988). *The cultural landscape, past, present and future*. Cambridge University Press, Cambridge.

BRADLEY, R. (1999). *Paleoclimatology: reconstructing climates of the Quaternary*. San Diego: Academic.

BUTZER, KARL W. (1996). "Ecology in the long view: settlement histories, agrosystemic strategies, and ecological performance", *Journal of Field Archaeology* 23:141-150.

DELCOURT, H. & DELCOURT, P. (1991). *Quaternary Ecology. A Palaeocological Perspective*, Oxford.

DINCAUZE, D.F. (2000). *Environmental Archaeology. Principles and practice*. Cambridge, Cambridge University Press

DYE, D.H. & MOORE, K.H. (1978). "Recovery systems for subsistence data". *Tennessee Anthropologist*. 3:59-69.

GOODCHILD, M.; PARKS, B. & STEYAERT, L. (Edt.) (1993). *Environmental modeling with GIS*. Oxford University Press, Oxford.

RIPLEY, J. L. (1998). "A geoarchaeological approach to using surface sites for paleoenvironmental reconstructions", *Geoarchaeology*, 13 (8): 793-818.

SHAKLEY, M. (1981). *Environmental Archaeology*. George Allen & Unwin, Londres i Boston.

SHERIDAN, A. & BAILEY, G. (Eds.) (1981). *Economic Archaeology: towards an integration of Ecological and Social Approaches*. BAR Int. Ser. 96, Oxford.

STEIN, J.K. (1992). "Organic matter in archaeological contexts", in *Soils in archaeology: landscape evolution and human occupation*, edited by V.T. Holliday, pp. 193-216. Smithsonian Institution Press, Washington

WHITE, R. & PAGE, I. (Edts.) (1992). *Organic residues in archaeology: their identification and analysis*. London: UKIC Archaeology Section.

3.2. Vegetals

- BEHRE, K. E. (1986). *Anthropogenic indicators in pollen diagrams*. Balkema, Rotterdam.
- BERGLUND, B. E. (1986). "Pollen analysis and pollen diagrams", en BERGLUND, B. E. (Ed.), *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*, John Wiley&Sons Ltd, Chichester: 455-484.
- BUXO, R. (1990). "Metodología i técnica para la recuperación de restos vegetales (en especial referencia a semillas i frutos) en yacimientos arqueológicos". *Cahier Noir*, Girona, nº5, 62 pp.
- BURJACHS, F. (1992). "Paleobotánica y análisis polínico", en RODA, I. (Ed.), *Ciencias, metodologías y técnicas aplicadas a la arqueología*. Fundació La Caixa, Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra: 31-46.
- COOK, E.R. & KAIRIUKSTIS, L.A. (1990). *Methods of Dendrochronology. Application in the Environmental Sciences*. Kluwer Acad. Publ., Dordrecht, 394 pp.
- DIMBLEDY, G.W. (1985). *The palinology of archaeological sites*. Academic Press, London.
- GREMILLION, K. (1997). *People, plants and landscapes: studies in paleoethnobotany*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- HANSEN, J. (2001). "Macroscopic plant remains from Mediterranean caves and rockshelters: Avenues of interpretation", *Geoarchaeology* 16(4): 401-432.
- LENNSTROM, HEIDI A. & CRISTINE HASTORF (1995). "Interpretation in context: sampling and analysis in paleoethnobotany", *American Antiquity* 60:701-721.
- MIKSICEK, C.H. (1987). "Formation processes of the archaeobotanical record", *Advances in archaeological method and theory*, 10:211-247.
- PEARSHALL, D. M. (1989). *Paleoethnobotany. A handbook of procedures*. Missouri State University Press, Missouri.
- PIPERNO, D. (1988). *Phytolith analysis. An archaeological and geological perspective*. Academic Press. San Diego.
- ROVNER, I. (1988). "Macro- and micro-ecological reconstruction using plan phytolith data from archaeological sediments", *Geoarchaeology*, 3(2):155-163.
- SCHOCH, E. (1986). "Wood and charcoal analysis", in BERGLUND, B. E. (Ed.), *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*, John Wiley & Sons Ltd., Chichester: 619-626.
- THIEBAULT, S. (2002). *Charcoal Analysis: Methodological Approaches, Palaeoecological Results and Wood Uses*. Proceedings of the Second International Meeting of Anthracology, Paris, September 2000. BAR Ser 1063.
- van ZEIST, W.; WASYLIKOWA, K. & BERHE, K.E. (1991). *Progres in Old World Palaeoethnobotany*. Rotterdam, p. 81-108.

3.3. Animals

- BRINKHUIZEN, D.C. & CLASON, A.T. (1986): *Fish ans Archeology. Studies in osteometry, taphonomy, seasinality and fishing methods*. BAR int. ser., 294, Oxford.
- CHAIX, L. (1989). "Les mollusques d'eau douce: apports à la connaissance des milieux aquatiques actuels et fossiles". *Actes du 112e Congrès National des Sociétés savantes*. Lyon: 29-38.
- HAIX, L. & MÉNIEL, P. (1996). *Éléments d'Archéozoologie*, Paris Editions Errance.

DEITH, M.R. (1985). "Seasonality from shell: an evaluation of two techniques for seasonal dating of marine molluscs", in: FIELLER, N.R.J., GILBERTSON, D. & RALPH, N.G.A. (Edts.): *Palaeobiological investigations - Research design, methods and data analysis*. BAR International series, 266: 119-130.

CLAASSEN, C. (1993). *Shells*. Cambridge, Cambridge University Press.

DAVIS, S. (1989). *La arqueología de los animales*. Bellaterra. Barcelona.

DESSE, J. (1980). "Techniques de prélèvement des vestiges osseux de poissons". Notes du CRA, 17. Valbone.

HESSE, B. & WAPNISH, P. (1985). *Animal bone Archeology. From objectives to analysis*. Manuals on Archaeology, 5. Washington, Taraxacum.

REITZ, E.J. & WING, E.S. (2001). *Zooarchaeology*. Cambridge, Cambridge University Press.

SHAFFER, B.S. (1992). "Quarter-inch screening: Understanding biases in recovery of vertebrate faunal remains", *American Antiquity* 57(1):129-135.

STAHL, P.W. (1996). The recovery and interpretation of microvertebrate bone assemblages from archaeological contexts. *Journal of Archaeological Method and Theory* 3(1):31-75.

SUTTON, M. (1995). "Archaeological aspects of insect use". *Journal of Archaeological Method and Theory* 2: 253-298.

THOMAS, K. D. (1985). "Land snail analysis in archaeology: theory and practice", en FIELLER, N. R. J., GILBERSTON, D. D. & RALPH, N. G. A. (Eds), *Palaeobiological Investigations. Research Design, Methods and Data Analysis*. British Archaeological Reports, International Series 266: 131-156.

van NEER, W. & MORALES MUÑIZ, A. (1992). "*Fish middens*. Anthropogenic accumulations of fish remains and their bearing on archaeoichthyological análisis". *Journal of Archaeological Science* 19, 683-697.

WHEELER, A. & JONES, A.K. (1989). *Fishes*. London: Macdonald.

4. PUBLICACIONES DE CARÁCTER GENERAL

BATE, L.F. (1998). *El proceso de investigación en Arqueología*. Crítica, Barcelona.

BINTLIFF, J.L. & GAFFNEY, C.F. (Ed.) (1986). *Archaeology at the interface: Studies in the archaeology's relationship with history, geography, biology and physical sciences*. B.A.R. International Series, 300. B.A.R.

BROTHWELL, D. & HIGGS, E. (Edts.) (1980). *Ciencia en Arqueología*. Fondo de Cultura Economica. México-Madrid-Buenos Aires.

BUDD, P. *et alii* (Eds.) (1991): *Archaeological Sciences 1989. Proceedings of a conference on the application of scientific techniques to archaeology*. Bradford, September 1989, Oxbow Monograph, 9, Oxford.

CAPEL MARTÍNEZ, J. (Ed.) (1999). *Arqueometría y arqueología*. Granada: Universidad de Granada.

CARVER, M.O.H. (1992). "Digging for data: archaeological approaches to data definition, acquisition and analysis", en *Jornadas Internacionales Arqueología de Intervención*: 175-230. Centro de Patrimonio Cultural Vasco, Bergara.

GUIDI, A (1994). *I metodi della ricerca archeologica*. Laterza. Roma-Bari.

LEUTE, U. (1985). *Archaeometry: An Introduction to Physical Methods in Archaeology and the History of Art*, VCH, Weinheim, Cambridge

MASCHNER, H. D. G. (1996). "Geographic Information Systems in Archaeology". *New Methods, Old Problems: Geographic Information Systems in Modern Archaeological Research*. H. D. G. Maschner. Carbondale, Southern Illinois University Press: 1-21.

RENAULT-MIKOVSKY, J.C. (Ed.) (1987). *Géologie de la Préhistoire: méthodes, techniques, applications*. AEEGP, Paris.

URBANCZYK, P. (Ed.). *Theory and Practice of Archaeological Research*, Vol. II: Acquisition of Field data at multi-strata sites, Polish Academy of Sciences, Warszawa, 1995

VILA, A. (Coord.) (1991). *Arqueología, nuevas tendencias*. C.S.I.C., Madrid.